

TUTKIMUSARTIKKELI

Soile Tikkanen, Harri Valkonen, Mikael Leiman

KÄYTTÖTEORIAT PSYKOTERAPIAN
TYÖNOHJAUKSESSA

Tausta. Psykoterapian työnohjauksessa yhteisen havainnoinnin kohteena on asiakkaan ja psykoterapeutin toiminta meneillään olevassa psykoterapiassa. Psykoterapian työnohjaaja tukee ohjattavaa työnohjaukseen tuodun aineiston käsitteellisessä kokoamisessa, tapausjäsentelyssä. Sen tavoitteena on asiakkaan ongelmia ja oireita ylläpitävien asetelmien ja toimintatapojen hahmottaminen terapiatyöskentelyn fokuksen tarkentumiseksi. Työnohjaajan teoreettiskäsitteellinen viitekehys ohjaa sitä, miten hän jäsentää esille tulevaa aineistoa.

Tarkoitus. Artikkelin kuvaus kahdesta työnohjausistunnon tallenneaineistosta ja litteraatiosta. Tutkimuskysymyksenä on, mitä samasta aineistosta nousee psykoterapian tapausjäsentelyn ja työnohjauksen prosessiin, kun työnohjaajien julkituodut teoreettiset lähtökohdat ohjaustyössä olivat keskeisiltä osiltaan samankaltaiset ja pohjautuivat dialogisen sekvenssianalyysin (DSA) käsitteille.

Menetelmä. Yhteisenä aineistona oli jo 2,5 vuotta jatkuneen psykoterapian kolmannen käynnin tallenne ja litteraatio. Työnohjausistunnot tallennettiin ja litteroitiin. Niiden jälkeen toteutuneessa datasessiossa psykoterapeutin ja työnohjaajien välillä tehtiin vertailevaa analyysiä, joka pohjautui sekä psykoterapian käynnin ja työnohjausistuntojen tallenteiden sisältämien ilmaisujen ja yhteenvedojen lähilukuun että keskusteluun työnohjaajien huomioista työnohjausistunnoista.

**Soile Tikkanen, PsT, kouluttaja-
psykoterapeutti, Helsinki**
soile.tikkanen @mailsuomi.com

**Harri Valkonen, PsT, kouluttaja-
psykoterapeutti,**
Jyväskylän yliopisto

**Mikael Leiman, PsT, kouluttaja-
psykoterapeutti, Laudito Oy**

Vertaisarvioitu
Arvioijat:

Sami Kivikkokangas, PsL, Helsinki
Katja Kurri, PsT, Helsinki

Tulokset. Tuloksina todettiin, että työnohjaajien kuvaukset asiakkaan ongelmia ja oireita ylläpitävistä asetelmista ja suojautumisen tavoista hahmottuivat dialogisen sekvenssianalyysin (DSA) käsittein. Eroja havaittiin siinä, miten työnohjaajien erilaiset muut käsitteelliset resurssit ja käyttöteoriat tulivat näkyviin tapauksen ymmärtämisessä. Työnohjaaja A viittasi Winnicottiin kuvatessaan asiakkaan vaikeutta luottaa siihen, että maailma on vastaanottava ja vastavuoroinen ja toinen häntä varten. Työnohjaaja B:n teoreettiset työkalut löytyivät psykopatologian tasoa painottavan psykodynaamisen teorian suunnasta, ja tarkastelua ohjasi hypoteesi integroitumattoman mielen toiminnasta. Työnohjaajien erilaiset lähestymistavat nostivat samasta aineistosta erilaisia puolia ja ehdotuksia terapiatyöskentelylle. Julkiteorian lisäksi työnohjaajan hiljaisemmat käsitteellisteoreettiset resurssit ovat hedelmällinen osa yksilöllistä, monipuolista ja luovaa ohjaustyötä.

Johdanto

Psykoterapian työnohjaus on psykoterapeutin ja psykoterapeutiksi opiskelevan asiakastyön tutkimista yhdessä työnohjaajan kanssa. Työnohjauksen tavoitteena on ohjattavan ammatillinen oppimisen, kehittymisen ja työssä jaksamisen tukeminen. Ammattiin tähtäävässä opiskelussa työnohjauksella on perinteisesti ollut myös laadunvarmistuksen tehtävä.

Psykoterapian työnohjauksen tutkimuksessa (Eells, 2007a, 2015; Hess, Hess & Hess, 2008; Inman & Ladany, 2008, Knox & Hill, 2021; Ladany, 2004; Watkins & Milne, 2014) työnohjauksen merkitystä ja vaikutuksia on tarkasteltu mm. asiakastyön tuloksellisuuden (Bambling, King, Raue, Schweitzer & Lambert, 2006; Rousmaniere, Swift, Babins-Wagner, Whipple & Berzins, 2016), psykoterapeutin ammatillisen kasvun (Rønnestadt & Skovholt, 2013; Stoltenberg & McNeill, 2010) kannalta sekä eri psykoterapiasuuntausten erojen ja yhtäläisyyksien näkökulmasta (Eells, 2007a, Eells, 2007b; Hess, Hess & Hess, 2008).

Työnohjaajan teoreettisen viitekehyksen ja terapiasuunnan on todettu vaikuttavan siihen, mihin asiakastapauksessa kiinnitetään huomiota, miten hänen ongelmiaan jäsennetään, mitä pidetään olennaisena muutoksen kannalta (Bernard & Goodyear, 2019; Eells, 2007a). Määrällisesti painottuneissa tapausjäsennyksien yhtäläisyyksien ja erojen vertailuissa raportoituja tuloksia ovat olleet mm. syntyneiden formulaatioiden laatu ja validiteetti, eri arvioitsijoiden välinen yksimielisyys ja reliabiliteetti (Eells, 2007b).

Käsillä oleva tutkimus liittyy tutkimusalueeseen, joka tarkastelee työnohjauksen teoreettiskäsitteellisten välineiden ja viitekehyksen merkitystä tapausjäsentelyn kannalta. Menetelmällisesti kyse on laadullisesta prosessitutkimuksesta. Tutkimuksessa seurataan tapausjäsentelyn prosessia saman aineiston parissa kahdessa työnohjausistunnossa eri työnohjaajien kanssa. Työnohjaajien julkituodut teoreettiset lähtökohdat ohjaustyössä olivat keskeisiltä osiltaan samankaltaiset pohjautuen

dialogisen sekvenssianalyysin (DSA) käsitteille (Leiman, 2004, 2011, 2012, 2023; Valkonen, 2015; Savolainen, 2020; Kivikkokangas & Enckell, 2023). Dialoginen sekvenssi-analyysi (DSA) on asiakkaan ilmaisun kuunteluun perustuva tapausjäsennyksen menetelmä.

Psykoterapia on asiakkaan ilmaisun, sen sisältämien merkitysten ja tunnesisältöjen sekä niiden keskinäisten viittaussuhteiden tutkimista. Asiakkaan ilmaisua kuunnellen psykoterapeutti voi löytää sinne, missä asiakas on. Psykoterapian työnohjauksen kontekstissa syntyneessä dialogisen sekvenssianalyysissa (DSA) (Leiman, 2004, 2011, 2012, 2023; Valkonen, 2015; Savolainen, 2020; Kivikkokangas & Enckell, 2023) keskeinen asiakkaan ilmaisun kuuntelua jäsentävä käsite on *semanttinen positio*, joka sisältää sekä suhteen viittauskohteen, siihen, mistä puhutaan, että sen kenelle ilmaisu on suunnattu. Psykoterapia on työskentelyä kohti sen hahmottamista, minkälaisien kohteiden kanssa asiakas on tekemisissä, mistä hän puhuu ja suhtautuu kertomaansa, miten liike kohteesta toiseen etenee, mitkä ovat keskeisiä ongelmallisia asetelmia ja tapoja yrittää tulla toimeen niiden kanssa tai suojautua niiltä. Tapausjäsenntelyssä DSA:n käsittein on kyse asiakkaan ilmaisun sisältämien kohteiden ja niiden viittaussuhteiden verkoston asemoitumisten laatujen lähitarkastelusta. Tavoitteena on kosketuksen, osallisuuden ja toimijuuden löytyminen asiakkaan ongelmallisiin kokemuksiin, jotta mahdollisuuksia muutokseen niihin suhtautumisessa voi avautua.

Tähän tehtävään psykoterapeutti tarvitsee teoriaa hoidettavasta ongelmasta, muutoksen selitysmallista, menetelmistä tai hoidon

tavoitteista (Valkonen, 2012; Wampold, 2001, 2010). Teoreettiset hahmotustavat ovat väliheitä tutkia ja jäsentää asiakkaan ilmaisua ja terapiaprosessissa esille tulevia ilmiöitä. Teoria auttaa fokusoimaan työtä, löytämään ja priorisoimaan psykoterapian kannalta tärkeitä asetelmia ja teemoja asiakkaan tuottamasta aineistosta. Valkonen (2012) on kuvannut tätä suunnistamiseksi kartan ja siihen liittyvien karttamerkkien, teoreettisten käsitteiden avulla potilaan ja terapiasuhteen maastossa.

Myös psykoterapian työnohjauksessa tarvitaan teoreettisia käsitteitä ja työskentelyn etenemistä ohjaavia karttoja. Psykoterapian työnohjaajalla on koulutuksensa, elämän- ja kokemustensa sekä oman toimintansa reflektoinnin pohjalta muotoutunut viitekehys tai useampia erilaisia orientaatioita. Näiden varassa hän kuuntelee, eläytyy, tekee havaintoja ja tulkitsee asiakkaan ja psykoterapeutin ilmaisua, vuorovaikutusta, siihen liittyviä tunteita ja muita terapiaprosessin ilmiöitä. Työnohjaaja soveltaa sekä eläytyvää ymmärrystään ja viitekehystensä käsitteellisiä jäsennyksiä ohjattavan työnohjausistuntoon tuoman aineiston tarkastelussa ja työnohjattavan esittämien huomioiden ja pohdintojen ja kysymysten kommentoinnissa.

Niin psykoterapeutilla kuin psykoterapian työnohjaajallakin voi olla työkalunaan useitakin teoreettisia kehikkoja, joiden välittämänä hän psykoterapian aineistoa tarkastelee (Valkonen, 2012). Argyris ja Schön (1974) ovat käyttäneet käsitteitä käyttäteoria ja julkiteoria (theory-in-use ja espoused theory) kuvaamaan tietoisesti omaksutun teorian ja käytännön elämässä analysoimatta sisäistetyn ja

huomaamatta omaksutun teorian keskinäistä suhdetta asiantuntijatyössä. Käyttöteoria voi sisältää monenlaisia teorioita tai aineksia niistä, kuten psykoterapeutilla tai työnohjaajalla työskentelyssä miellelyhtyminä käyttöön tulevia osia vakiintuneista psykoterapiateorioista, jotka eivät edusta heidän julkiteoriaansa.

Psykoterapeutin tai psykoterapian työnohjaajan ajattelua ja implisiittistä käyttöteoriaa on tutkittu vain vähän (Lilja, 2015; Rober, 2005). Lilja on lähestynyt tutkimuksessaan psykoterapeutin käyttöteoriaa autoetnografisella otteella. Psykoterapeutti toimi kaksoisroolissa sekä psykoterapeutina että tutkijana analysoiden etnometodologisella kate-goria-analyysillä psykoterapeutina kirjaamiaan asiakastilanteisiin liittyviä vapaamuotoisia kirjoitelmia. Niiden kautta hän tuli implisiittisesti ilmaisseeksi omaa tapaansa määrittää psykoterapiaa ja toimintatapojaan terapeuttina. Tutkimuksen tuloksena todettiin, että terapeutin ajattelussa heijastui persoonallinen tapa soveltaa ja integroida omaa teoriataustaansa. Se ei ollut palautettavissa suoraan mihinkään psykoterapiateoriaan, vaan ne ilmensivät enemmän psykoterapiassa vaikuttavia yhteisiä ja yleisiä metateoreettisia elementtejä, kuten sosiaalisen konstruktionismin periaatteita, joiden mukaan ongelmat nähdään relationaalisina, ja todellisuutta pyritään ymmärtämään multiteoreettisesti.

Työnohjauksen teoriaa kehittänyt Keski-luopa (2018) on nostanut esille työnohjaajan käyttöteorian kriittisen tutkimisen tarpeellisuuden. Tätä hän perustelee tutkimustuloksilla, joiden mukaan käyttöteorian ja julkiteorian asettuessa keskinäiseen ristiriitaan

käyttöteoria automaattisesti toimivana rutii-nina ohittaa julkiteorian mukaisen toiminnan.

Käytännössä tapaustyönohjaus voi perustua ohjattavan sanalliseen kuvaukseen asiakkaansa tilanteesta, toiminnasta, käyntien tapahtumista, sen vuorovaikutuksen laadusta ja kulusta. Työnohjattava voi kuvata terapiaistunnon aikana, sen jälkeen tai pitemmän terapia-prosessin kuluessa virinnetä omia tuntemuksiaan ja ajatuksiaan.

Työnohjattavan sanallisten kuvausten ja pohdintojen lisäksi myös suorat ääni- ja kuvallenteet käynneiltä ja niiden aukikirjoitetut litteraatiot voivat olla psykoterapian työnohjauksen aineistona. Tallenteiden käyttö tuo sekä potilaan aidon äänen että psykoterapeutin toiminnan havainnoinnin kohteeksi työnohjaustilanteeseen. Tallenteita katsomalla ja kuuntelemalla voi seurata asiakkaan ja työntekijän välille syntyvän yhteistyösuhteen vaihteita; miten asiakas asettuu vuorovaikutukseen ja kertoo tilanteestaan, miten työntekijä tavoittaa asiakkaan ilmaisua ja vastaa siihen, miten asiakas ottaa sen vastaan.

Artikkelissa seurataan kahta työnohjausistuntoa, joissa kaksi eri työnohjaajaa (A ja B) tarkastelee saman psykoterapiaistunnon tallenneaineistoa ja litteraatiota. Tavoitteena on kuvata psykoterapian työnohjauksen prosessia ja työnohjaajan teoreettiskäsitteellisten työkalujen tärkeää merkitystä ohjausprosessin rakentumisessa. Tarkastelun väljänä fokuksena on myös, mitä tallenteen käyttö tuo psykoterapian työnohjauksen tapausjäsentelyn prosessiin, työnohjaajan toimintaan ja työnohjausvuorovaikutuksen etenemiseen. Yhteisenä aineistona oli jo 2,5 vuotta jatkuneen

psykoterapian kolmannen käynnin tallenne ja litteraatio.

Tutkimuskysymyksenä on, mitä samasta aineistosta nousee psykoterapian tapausjäsentelyn ja työnohjauksen prosessiin, kun työnohjaajien julkituodut teoreettiset lähtökohdat ohjaustyössä olivat keskeisiltä osiltaan samankaltaiset ja pohjautuivat dialogiseen sekvenssianalyysiin (DSA). Tuloksina kuvataan näytteitä molemmista työnohjausistunnoista ja tehdään vertailevaa analyysia.

Aineisto ja menetelmät

Työnohjausistunnot ja niihin osallistujat

Ajatus saman psykoterapiakäynnin tarkastelusta kahden eri työnohjaajan kanssa syntyi dialogisen sekvenssianalyysin (DSA) ja objekti-suhdeteorian yhteyksiä tutkivan luentosarjan tapausseminaareissa vuosina 2021–2022, joihin psykoterapeutti ja molemmat työnohjaajat osallistuivat. Lähtökohtana oli dokumentoida dialogisen sekvenssianalyysin käyttöä psykoterapian työnohjauksen kontekstissa.

Psykoterapeutti oli 65-vuotias nainen ja kognitiivis-analyyttinen kouluttajapsykoterapeutti, joka oli toiminut yksityisenä ammatinharjoittajana yli 20 vuotta. Psykoterapeutti on artikkelin ensimmäinen kirjoittaja. Hän toimi myös asiakkaan (Maija, pseudonyymi) psykoterapeuttina.

Työnohjaaja A oli 73-vuotias mies, kokenut psykoterapeutti ja työnohjaaja, joka on tehnyt dialogisen sekvenssianalyysin tutkimus- ja kehitystyötä yli 30 vuotta. Työnohjaaja A on artikkelin kolmas kirjoittaja.

Työnohjaaja B oli 50-vuotias mies, kokenut integratiivinen kouluttajapsyko-terapeutti, joka oli toiminut psykoterapeuttina ja työnohjaajana yli 10 vuotta. Työnohjaaja B on artikkelin toinen kirjoittaja.

Molempien työnohjaajien teoreettinen viitekehys pohjautui merkittävässä määrin DSA:han. Kaikki osallistujat olivat tehneet tutkimusta DSA:ta käyttäen.

Työnohjausistunnoilla käsitelty aineisto

Työnohjausistunnoissa käsiteltiin Maijan psykoterapiaa. Työnohjausistuntojen toteutumisen aikaan psykoterapia oli jatkunut noin 2,5 vuoden ajan ja oli edelleen meneillään. Työnohjausistuntojen aineistona oli sama tallenne ja litteraatio psykoterapian 3.käynniltä. Työnohjaajat olivat perehtyneet käynnin litteraatioon etukäteen. Alkuperäistä tallennetta ei työnohjausistunnoilla kuunneltu. Työnohjausistunnoissa keskusteltiin Maijan psykoterapian tapausjäsennyksestä sekä 3. käynnillä sekä myöhemmin psykoterapian kuluessa esille tulleesta ja vuorovaikutuksesta psykoterapeutin ja Maijan välillä.

Maijan psykoterapian 3. käynti

Maija oli psykoterapian alkaessa 37-vuotias. Hän oli hakeutunut psykoterapeutin vastaanotolle psykoterapiaan pakko-oireidensa vuoksi, jotka olivat pahimmillaan alentaneet toimintakykyä arjen toiminnoissa, talouden hallinnassa ja opinnoissa. Maija oli saanut apua mindfulnessmenetelmistä kuntoutuskurssilla ja sen jälkeen jatkuneella lyhyellä psykoterapeuttisella hoitajaksolla. Psykoterapian alkaessa Maija oli saamassa loppuun ammatillista

koulutustaan, jota oli suorittanut henkilökohtaisen opintosuunnitelman turvin. Maija oli erittäin motivoitunut aloittamaan psykoterapian. Toisella psykoterapiakäynnillä hän asetti työskentelyn tavoitteiksi:

- 1) arjenhallinnan ja ongelman ratkaisukeinojen vahvistaminen täydentäminen ja kehittäminen,
- 2) oman muistin epäilykertojen vähentäminen,
- 3) epämääräisten fiilisten, pelkojen, ahdistuksen ja häpeän pelon hallitsevuuden vähentäminen
- 4) pakko-oireiden väheneminen/helpottaminen huomioiden omia tarpeita järkevämmän.

Ajatus psykoterapiakäyntien tallentamisesta syntyi Maijan psykoterapian kahdella ensimmäisellä käynnillä. Psykoterapeutin oli haasteellista seurata Maijan melko nopeatahdistista ilmaisua, yksityiskohtien kuvailua ja siirtymisiä aiheesta toiseen. Psykoterapeutti ehdotti käyntien tallentamista oman muistinsa tueksi sekä psykoterapian työnohjauksessa tapahtuvaa tarkastelua varten. Maija antoi kirjallisen suostumuksen käyntien tallentamiseen 2. terapiakäynnillä. Terapian päättyessä hän antoi lisäksi kirjallisen suostumuksen tallenneaineiston käyttöön psykoterapiatutkimuksen aineistona ja tieteellisissä julkaisuissa siten, että kaikki henkilöllisyyden tunnistamisen mahdollistavat yksityiskohdat on poistettu tai muutettu.

Poimintoja Maijan 3.käynniltä¹

Käynti alkaa psykoterapeutin yrityksellä printata psykoterapiasopimusta muistitikulta. Maija asettuu ymmärtäväiseen positioon: *"Ei se mitään haittaa, usein alussa mä aina säh-lään noitten kanssa, tiedän tunteen"*.

Maija kommentoi myös käynnin tallentamisesta: *"Pitäiskö mun puhua kovemmin et tää kuuluu? (...) Ei se siis haittaa. Mä kuvittelen et se [mikrofoni] on joku kummallinen kukkunen"*.

Käynnin alussa puhutaan tunnille valmistautumisesta ja tulossa olevan viimeisen opiskelukevään koitoksista, jotka pelottavat Maijaa. Hän kuvaa valmistautumiseen liittyvää pakko-oireiluaan. Näyte tallenteen kohdalta 4:45-7:50:

M: (...) [joo] Joo. Aloitetaan vaan (naurahtaa) joo tota mä tos just mietin (.) mä oon nyt ihan ollut lomalla ja mä en tähänkään erityisemmin valmistautunut (.) koska koska tota tää tuntuu tuntuu tärkeeltä ja mindfulness onkin sujunut ihan hyvin ja totanoin. (...)

Mut kyllähän sitä lomalla niinku huomaa että että jotkut oireet oli aika vähissä ja se on oikeesti tosi hyvä ja sit taas joihinki juttuihin tuli ihan selkeesti sit mut toisaalta mä on niin tottunut siihen et ei se silleen haittaa et (yskähtää). Mut tavallaan oikeestaan se niinku isompi tarve esim just tällä hetkellä mihin mä niinku tarviin terapiaa on just se et kun nää koitokset käynnistyy ens viikon maanantaina eli sitte jatkuu taas se vuosi et loma ei sinällään ollut mikään ongelma mut se että se loma sujuu kyllä mut jotenkin

¹ Merkintöjen selityksiä: M=Maija, T=Psykoterapeutti, [=päällekkäin puhunta alkaa,]=päällekkäin puhunta päättyy,

(.)=lyhyt tauko, (3)=tauon pituus sekunteina, (...)=poistettua osuutta.

se, et kyl se vähän niinku suorastaan pelotti kun vuosi vaihtu ja tulee tää kevät mutt että, niin et vähän niitä viime kerran [joo] aiheita (edellisellä kerralla oli puhe tulossa olevasta opiskelun viimeisestä lukukaudesta ja näytöistä)

T: voiko tos mieltii niin tota et toi kuulostaa siltä et sulle on aika tärkeetä se et sä oot valmis-tautunut ja et [et mikä

M: ei, ei välttämättä]

T: ja et toit esille sen että

M: niin niin joo

T: että pitää olla valmistautunut et et voisko ajatella et et et voisko ajatella et yksi semmonen suunta [niin] johon päin vois ajatella et vois yrittää yrittää toteuttaa ja mennä [joo] tän terapiankin suhteen on et ettei ettei tarttis niinku ylivalmistautua tai olla liian [valmis

M: niin, joo hei] hyvin poimittu koska toi toistuu mun elämässä toi että tota noinniin et asiat, jotka tuntuu tosi tärkeiltä niin siihen tulee oikein semmonen rituaali ennen sitä joo niinku että se varmasti sujuis hyvin eli vähän niinku et valmis- valmis- [valmistautumisjuttu

T: mä tos jotenkin jotenkin] äsken kuulin [joo] että sä oot valmis- nyt sul on lomaa ja et sä oot vähän niinku odottamassa sitä että kohta sun pitää alkaa valmistautua niihin koitoksiin

M: no emmä nyt hirveen paljon nyt oo, joo mut joinain vuosina ollu ollu loma on mennyt joo siihen joo mut että siis (.) sä oot ihan ihan oikeessa sä oot poiminu sä oot poiminut et tuo valmistautuminen siihen liittyy varmaan se että pakkailu tuottaa usein ongelmia ja sit että toi niin sillee että ku et sitä pelkää edellisenäkin iltana et mitenköhän se aamu menee ja noin ja et noin ja sit mä huomasin et kun oli joulu niin kyllähän ne jouluvalmistautuminen menit taas ihan lapasesta mut ei se niin hirveen pahasti et joinain vuona on kulunu kauheesti rahaa ja hirveesti aikaa ja uniakin. mutt että niinku joulu on yksi semmonen et siit tuntuu et siihen ei voi olla valmistautumatta et (...)

käyntiä, muistinsa epäilyä sekä yrityksiään selviytyä tällaisista hetkistä. Näyte tallenteen kohdalta 13:40-15:50:

M: et joo et se pelottavin oli se se muisti se muistijuttu, et entä jos mä unohdan jonkun ihmisen ja sit mua on viime aikoina oikeesti ahdistanut toi raha kun sitä on oikeesti vähän esim sitä oli siin vaihees jotain seittemän euroo ja aika monen ihmisen lahjat ostamatta (.) ja mä ostin niille sellast pientä suklaata ja tein niist semmoset hassun näköset paketit ja mietin mistä kukin on joskus tykännyt ja sit mua alko oikeesti ahdistaa se et muistanks mä varmasti se et mistä suklaasta ne tykkää, se on siis ihan hassua koska mä oon niinku mennyt tän kaupallisen joulun ansaan, no et eihän noi oo mitenkään oleellisia kysymyksiä, et ei ihmisen tarte suorittaa joulua ja eikä olla täydellinen siinä niinku sillee et se varmasti keksisi [jotain mikä mikä oikeesti miellyttää toista ja

T: niin et sä tunnut jotenkin tavoittavan ton et et toi toi tää sun tuntees [täs kohtaa [joka vie sua huolestumaan siit et muistaksa kaikki ja muistaksa oikein] ja niin et sit sä jotenkin pys- sä sä kuvaat ton että et ei sun tarttis

M: niin, niin] joo-o siis et mä ymmärsin sen koko ajan siin tilanteessa mut se on paha, koska se tunne vyöryy heh [se tunne vyöryy joo se on se on

T:se tunne]

M: tunne vyöryy,

T: se tunne vyöryy (.) mikä se tunne on [ja miten se vyöryy?

M: se tunne vyöryy], toi on muuten hyvin sanottu (ottaa papereita laukusta). Mä teen vähän muistiinpanoja (.) no joo, no sehän se (.) et sit ku se pelko alkaa viedä niin sit tulis enemmän tarvetta tehdä niitä (3) ajatuksia tai toimintajuttuja tällä hetkellä (hiljaisemmin, kirjoittaa) tyhjä A-nelonen (.) mä oon tänne kerännyt näitä terapiajuttuja...

T: hei kuule, sä viimeks pohdit sitä et haluuskä semmosen vihkon tätä terapiaa varten (.) niin mul on nyt tos

M: onko? Loistavaa niin me päästää aloittamaan uuden vuoden ja sen terapian kanssa niin että mä merkitsen sitä vihkoon

T: haluuskä tämmösen pienemmän vai tota tämmösen isomman?

M: oo-o, pienemmän.

T: joo

M: joo ihan loistavaa toi on helpompi kuljettaa

T: niinpä

M: kiitos, loistavaa hyvä loistava ruutuvihko! no joo nyt mä voin alkaa kirjoittaa tänne näin juttuja käteväää koska sit nää laput alkaa mennä outoihin paikkoihin sit ei ne pysy mulla kaikki siellä, mis niiden pitäis pysyy

Tämän jälkeen Maija kertoo valmistautumisestaan sukulaistapaamiseen. Hän esittelee täyteen kirjoitettua muistilappua, johon on merkinnyt aikatauluja muistamisensa ja ehtimisensä tueksi. Hän kuvaa pelkoaan, miten tulee tilaisuudessa nähdyksi. Omaan ulkonäköön liittyy paineita, jotka heräävät peiliin katsoessa. Maija kertoo oppineensa, että tällaisessa tilanteessa selviytymiskeinona voisi käyttää mindfulnessia. Näyte tallenteen kohdalta 24:17–25:54:

M: (...) Mut se et se oli ns erehdys oli se et ku me istuttiin siellä on oltiin hyvissä ajoin siellä ja siel oli lähisukua ja mä lähin sit viel vessaan (.) niin se oli ihan järkevää, mut sit mä alan kattoo peilistä niin auts, koska sit mulle tuli semmonen olo, että nyt se karu totuus sit näky siit peilistä, että tuli vähän sellanen olo et voi ei! [Et

T: Mikä karu totuus?]

M: et nyt pitäis ryhdistäytyä ja ja tehdä jotain sen eteen. No siis peilist näky, no, nyt pitäis oikeesti käyttää mindfulnessia kun tän sanoo mitä sielt

näky. Mindfulnessin te- menetelmän mukaan itseä arvostellaan lempeästi ystävän katseella [niin] vähän niinku sellanen muumimammamainen katse mä oon asian mä pidän muumikirjoista mä oon lukenut niitä alkuperäisiä niin että vois sanoa sellalla mindfulness-katseella näin

Näyte tallenteen kohdalta 26:55–27:36:

M: Mut eihän se oo mikään man- mannekiinikilpailu ei mun tartte näyttää yhtä hoikalta kuin serkkuni, jotka ovat hoikempia. Niin ja tota noin niin no mitä nyt sitten (.) se oli ihan onnistuminen mä tein tän kaiken mä [menin sinne

T: Sä kävit peilin edessä tollasen sisäsen keskustelun] sisäsen keskustelun et voinks mä vielä kattoo tätä ja tää tää kaikki tää sun tää sun per- perustelus et et ei sun tartte välittää kaikesta

M: nii joo ja sit mä tein sen järkevän tempun, et mä käänsin katseeni pois siitä peilistä ja mä menin takasin niiden ihmisten luo ja jo olin pessy sen tukan ja mä olin harjannu sen ja kyl se oli niinku toi ei ollu takkunen, mä heitin sen sinne taakse ja mä tein sitä siel juhliis usein (...)

Maija tuo vielä esiin lisää perusteluja sukulaistapaamiseen valmistautumiselleen:

M: Mustkin sit ihan kiva, kun olin valmistautunut siihen henkisesti, ja mä tota varsinkin - siihen äidin tapaamiseen pitää valmistautuu, kun sielt tulee sellasii loukkauksii, ja sit täytyy valmistautuu, ettei ne enää osu."

Tässä vaiheessa oltiin noin 32 minuutin kohdalla 45 minuutin mittaisesta käynnistä. Käynnin loppupuolella Maija kertoo suhteistaan äitiin, omaan perheeseen ja sukuun, miesystävään sekä ajatuksistaan lapsen

hankkimisesta.

Työnohjausistuntojen analyysi

Työnohjausistunto työnohjaaja A:n ja psykoterapeutin välillä toteutettiin ensin ja 1,5 kk kulluttua sen jälkeen työnohjausistunto työnohjaaja B:n ja psyko-terapeutin välillä. Molemmat istunnot nauhoitettiin ja niiden tallenteet purettiin litteraatioiksi sisältäen vain puheen kulkua.

Tämän jälkeen työnohjausistuntoihin osallistujien kesken järjestetyssä yhteisessä data-sessiossa keskusteltiin työnohjausistuntojen tapahtumista, analysoitiin niiden vaiheita litteraatioiden pohjalta, tehtiin vertailua sekä näytteiden valintaa tulosten raportointia varten.

Työnohjausistuntojen ilmaisua, työnohjaajien tekemiä havaintoja ja formulointeja tarkasteltiin dialogista sekvenssianalyysia soveltaen. Työnohjaajat olivat päätyneet jonkin verran erilaisiin painotuksiin ja johtopäätöksiin samoista näytteiden kohdista, kuten esimerkiksi Maijan sisäisestä keskustelusta sukulaistapaamisessa WC:n peilin ääressä.

Keskustelua käytiin myös tehtyjen havaintojen, kuten Maijan asemoitumisten ja suhtautumisten sävyistä ja laadusta, ja pohdittiin erojen merkitystä. Keskustelussa nousi myös esille, että työnohjaajien käsitykset työnohjausistuntojen tavoitteista erosivat hieman toisistaan. Työnohjaaja A kuvasi painottaneensa työnohjauksessaan päättymässä olevan terapian näkökulmaa ja työnohjaaja B kuvasi keskittyneensä tapausjäsenyyksen hahmotteluun alkavan terapian näkökulmasta. Tämä näkökulmien ero on syytä ottaa huomioon, kun tehdään johtopäätöksiä analyysin tuloksista.

Tulokset

Työnohjausistunto työnohjaaja A:n kanssa

Seuraavassa kuvataan työnohjausistunnossa käytyä keskustelua sekä tekstimuotoisena sisältöjen ja teemojen koontina että erillisinä näytteinä. Istunnon vuorot on numeroitu. Psykoterapeutin vuorot on merkitty P:llä ja työnohjaaja A:n vuorot TA:lla.

Työnohjattavan kysymykset

Työnohjausistunnon aloitusvuoroissa (1–5) psykoterapeutti on keskellä materiaalin paljoutta ja Maijan puhetulvaa. Työnohjaaja A kysyy aluksi, onko hän yhä samanlainen. Tämä työnohjaaja A:n kysymys liittyy siihen, että työnohjauksessa käsitelty tallenne ja sen litteraatio olivat 3. käynniltä terapian alusta. Työnohjausistunto toteutui, kun psykoterapia oli jo jatkunut kertaviikkoisena 2 vuotta ja tämän jälkeen vielä puoli vuotta joka toinen viikko tiheydellä. Keskustelu terapian alkuvaiheen asetelmasta ja meneillään olevasta terapiaprosessista sekoittuvat.

Psykoterapeutti vastaa tähän, että Maijan rauhoittunut, mutta edelleen psykoterapeutilta menee jotain ohi. Psykoterapeutti toivoo työnohjaajalta apua olennaisen hahmottamiseen Maijan ilmaisusta ja siihen pysähtymiseen. Psykoterapeutti kuvaa Maijan toimintatapaa: *"joku tunne, josta Maija pyrkii näil keinoillaan pois"*. Hän hahmottaa tehtävänään auttaa Maijaa pysähtymään ja katsomaan sinne mistä tämä pyrkii pois.

Työnohjaajan formulaatio: Hätäntynyt ei voi luottaa ulkopuolelta tulevaan apuun

Työnohjaaja A ehdottaa kuulemansa perusteella kokemuksellista sisältöä Maijan tunnelmaan, positioon.

6 TA: Toi on varmaan se perusongelma mikä mullekin tuli siinä, kun mä sitä kuuntelin ja kattelin. Öh, hän on kovin hätäntynyt ja sitten hän ei voi oikein luottaa, että ulkopuolelta tuleva apu auttais, et hän on hirveesti siinä niinku omassa varassaan koko ajan.

Hätäntyneen positiosta käsin suhde toiseen on ongelmallinen. Toisen apuun ei voi luottaa. Maijan ratkaisuna on pysytellä omassa varassaan. Psykoterapeutti jatkaa tästä kuvaamalla omia havaintojaan Maijan suhteesta avun tarjoamiseen. Maija on kysymässä keinoja ja neuvoja, mutta ne eivät tuo apua tai turvaa ilman rituaaleihin palaamista. Työnohjaaja A kuvaa ne suojaavina keinoina.

10 TA: Joo joo täs täs näin tämmönen mielikuva mullekin tuli, että hän on ollut terapiassa ja hän on oppinut tällaisia suojaavia keinoja siihen ahdistuneisuuteen ja ja ja hätäntyneisyyteen, mikä siinä on niinku kouriintuntuva, mutta eihän ne auta, et se oli hirveen niinku graafinen esitys se peilijuttu, siinä sukulaistapaamisen yhteydessä

11 P: Nii-i

12 TA: Se oli jotenkin ihan järkyttävää niinku

13 P: Juu kyllä, et jollain tasolla hän puhuu itelleen ja käyttää niitä et mindfulnessin termein tässä ja Muumimamma katseella ja

14 TA: Hm

15 P: Kuitenkin se julmuus, jossa hän joutuu et on se joku, joka yllättää hänet tällaisella niinku huonouteen paljastumisella tai tällasella kelvottomuudella niin se on jotenkin aika järkyttävää

Työnohjaaja viittaa tilanteeseen, jossa Maija käyttää keinojaan sukulaistapaamisen yhteydessä katsoessaan itseään WC:n peilistä. Psykoterapeutti elävöittää tätä omalla esimerkillään vuorossa 13. Hän tekee oman ehdotuksensa asemoitumisen sävystä, jonka kohteeksi joutumiselta Maija yrittää suojautua.

Ongelmallinen asetelma terapisuhteessa ja Winnicottin kehystämänä

Työnohjaaja A siirtyy tarkastelemaan, mitä Maijan ongelmallinen asetelma ja suojautuminen merkitsee terapisuhteen kannalta. Haasteena on Maijan vaikeus rauhoittua vauvaksi, asettua hoidettavaksi ja tukeutua toiseen. Tässä hän viittaa D.W. Winnicottin (1971/1996) kuvauksiin varhaisessa vuorovaikutuksessa kannatelluksi tulosta ja perusluotuksesta, joka rakentuu oikea-aikaisessa vastaamisessa vauvan tarpeisiin.

18 TA: (...) niin et tää on varmaan se sun ongelmas tälläkin hetkellä et miten miten hän vois rauhoittua niinkun vauvaks niin kuin Winnicott sanois (naurahtaa) et et hän ei asetu tai et et onks siin joku tämmönen et hän ei asetu olemaan sun kanssa

Psykoterapeutti täydentää työnohjaaja A:n viittausta Winnicottiin omilla esimerkeillään vanhemman ja yhteydestä erillisyyteen irrottautuvan lapsen vuorovaikutuksesta:

19 P: Niin et ehkä hän niinku pyytää et sano mulle miten miten mä olisin mut sit hän kuitenkin ryhtyy itse et jossain vaihees on ollu näit et ehdotin mindfulnessiä esim tuntien aluksi ja hän käy sellasiin ja sit hän onkin niinku et hän alkaakin itse ohjata mindfulnessiä itselleen et semmosia hetkiä esimerkiksi oli tai on ollut

20 TA: Hm hyvin kuvaavaa

21 P: Mutta se on musta ihan hienoa et hän näyttää mulle mimmosissa jooga-assennoissa hän voi rentoutua (...) et nyt mä tavoittelen tota tai mitä sä puhuit tost Winnicottista et hän haluaa mut sellaseks hyväks katselijaks sille, miten hän jo niinku vähän yrittää osata osata itse itse ja mun osuus on siinä jotenkin olla katsomassa mut et joku taso hänes pyytää myös et sano mulle miten mut sit hän kuitenkin tarttuu tekemään itse

Fokusoiminen Maijan itseriitaisuuteen suojautumisen tapana tuo näkyväksi psykoterapeutille tarjoutuvan vastaanottajan paikan laadun. Maija pyytää apua, muttei uskalla odottaa vastausta. Hän hakee hyväksyvää katsetta ja tukea omille selviytymisen keinoilleen.

Psykoterapeutin haasteena on katsella ihailen Maijan keinoja ja yrityksiä selviytyä itse, mutta pysytellä tietoisena avun tarjoamisen ja autetuksi tulemisen ristiriitaisuudesta ja

suojautumiselta mahdollisilta 'tökkäyksiltä'.

26 TA: Silloinhan se tarkoittaa että sä voit tehdä aika vähän, koska koska et et jos hänen tapansa vastaanottaa on suojautua tällä tavalla et niin kuin sä sanoit et mitä tahansa voi tulla et hän ei voi niinku luottaa siihen et silloin jokainen sun formulaatioskin voi olla tällainen vaara

Psykoterapeutilla on vähän liikkumisen mahdollisuuksia. Hän kuvaa seuraavassa omia vastatunteitaan:

33 P: (...) että häntä kuuntelee ja hänen keinojaan jotenkin niinku asettuis ihailemaan ja antamaan sellasta niinkun positiivista se on semmonen tapa et se alkaa mua ärsyttää

Psykoterapeutin vastatunne nousee siitä, että hän voi tehdä aika vähän. Ärsytyksen voi nähdä sitäkin taustaa vasten, että Maijan huterien selviytymiskeinojen tukeminen ei sovi yhteen sen tehtävän kanssa, jonka psykoterapeutti on työnohjausistunnon alussa hahmotanut; Maijan auttamisen pysähtymään siihen, mistä hän pyrki pois.

Työnohjaaja A ehdottaa tapoja tuoda omiin keinoihin luottamista Maijan havainnoinnin piiriin, mutta peräännyty myöhemmin näistä ehdotuksistaan. Työnohjaaja kokoaa ydinasetelman: hätäntyneenä Maija suojautuu toimien omassa varassaan, koska pelkona on, että tulisi häväistyksi ja torjutuksi.

Formulaatio ohjaa havainnointia

Keskustelu Maijan hätäntyneisyydestä jatkuu. Psykoterapeutti kuvaa, miten hätäntynys ja huoli ohjeiden muistamisesta on näkynyt

myöhemmillä terapiakäynneillä. Se on liittynyt suuriin paineisiin työtehtävissä, jotka edellyttävät tarkkaa ohjeistuksien noudattamista. Selkeiden ohjeiden laatiminen on huomattu Maijan erityisenä taitona, jota on työpaikalla hyödynnetty.

Työnohjaaja A yhdistää tämän Maijan postit -lappujen käyttöön sukulaistapaamiseen valmistautumisessa. Maijan hätäännys on paniikin kaltaista avuttomuuden pelkoa ja vaikeutta pitää ajatukset kasassa. Oman muistin tueksi laaditut muistilaput eivät silloin rauhoita. Työnohjaaja A linkittää sen formulaatioon.

60 TA: Mutta siinähan näkyy juuri se, että (...) siinä käy sillä tavalla et kun hän ulkoistaa tän ohjeen niin siit tulee ihan oikeesti toisen ääni kun se on se lappu niin hän ei luota siihen

61 P: Niin

(...)

66 TA: eli et jopa ne itseapukeinot mitä hän käyttää eli nää listat niin nekään ei auta häntä sen ahdistuksen kanssa

67 P: Niin joo eivät ainakaan tossa alkuvaiheessa auttaneet

68 TA: niin

69 P: et et et jos täs on tapahtunut jotain kehitystä niin se et hän selviää

töissä et sehän on sellainen työpaikka, jossa joka tapauksessa pitääkin olla ohjeita et tosi eksplisiittiset ohjeet

70 TA: joo

71 P: mut hänel on se taipumus et hänen pitää lukea ne tosi monta kertaa ja se tekee sen homman hitaaksi

72 TA: siinä musta tulee se paniikki et hän on lähellä paniikkia koko ajan tää hätäännys

73 P: kyllä juu juu

74 TA: et pysyyks ajatus kasassa

75 P: ihan joo

Psykoterapeutti tuo vuoroissa 67 ja 69 esille psykoterapiaprosessin aikana tapahtunutta muutosta. Maija selviää jo työtehtävistään, tosin hitaasti ja ohjeita useaan kertaan lukien. Työnohjaaja A tulkitsee, että hitaudessa on kyse paniikin uhasta. Kun psykoterapeutti kertoo Maijan eteenpäin menosta ja nykyisestä toimintakyvystä, työnohjaaja A ohjaa katsomaan lähellä olevan paniikin tunnelmaa rakoillevan toiminnan taustalla vuoroissa 72 ja 74.

Psykoterapeutti jatkaa Maijan nykyisestä elämäntilanteesta ja psykoterapian aikana tapahtuneesta suuresta muutoksesta omien raha-asioiden hoidossa. Maija on myös muuttamassa yhteen miesystävän kanssa, joka on oman diagnoosinsa perusteella eläkkeellä, eikä juuri liiku yksin kodin ulkopuolella. Aiemmin Maijan talous oli sosiaaliviranomaisten hoidossa.

78 P: (...) Maija halus purkaa sen huoltosuhteen ja nyt kun hänellä on vakituinen työ, niin hän pystyy maksamaan itse myöskin vuokrat mikä on myös aika iso muutos semmosessa arkielämän selviytymissä

79 TA: Joo joo tää oli oikeestaan se, mä täs mietin et, jos aattelee tätä hänen perusvaikeuttaan, joka on tää luottamus ja se ettei voi asettua toisen varaan niin et kuinka paljon täs on sitä et se miehän on aika paljon hänen varassaan et hänhän on se

80 P: Niin

81 TA: jotenkin niinkun tämmönen sosiaalinen ja psyykkinen tukipylväs siinä.

Työnohjaaja A kokooa ja tulkitsee psykoterapeutin havaintoja syntyneen tapausjäsenyyksen pohjalta: hätäännyksen taustalla on uhka avuttomuudesta eikä Maija ei voi luottaa tai tukeutua toiseen. Näiden esimerkkien valossa voi pohtia, onko tässä kyse syntyneen tapausjäsenyyksen työnohjausistunnon havaintojen tekoa ja niiden tulkintaa ohjaavan roolin lisäksi myös jonkinlaisesta paralleeliprosessista työnohjaajan ja työnohjattavan välillä (Ekstein & Wallerstein, 1958). Paralleeliprosessissa asiakkaan ongelmalliset asetelmat tulevat näkyviin ja ne ikään kuin eletään yhdessä työnohjauksen vuorovaikutuksessa. Psykoterapeutti kertoo edellä työnohjaajalle Maijan nykyisestä selviytymisestä ja työnohjaaja vastaa tarkastellen materiaalia tapausjäsenyyksessä hahmottuvan ongelmakuvauksen kautta. Maijan kertoessa psykoterapeutille pärjäämisestään ja omien keinojen repertuaaristaan, tämä puolestaan fokusoisi oman psykoterapeuttisen tehtävänantonsa mukaan ongelmiin ja tunteisiin, joita hänen on vaikea itse katsoa.

Winnicott ohjaa havainnointia

Työnohjaaja A on aiemmin viitannut Winnicottiin (1971/1996) jäsenyykseen äidin ja vauvan välisestä vuorovaikutuksesta. Winnicottin ajatukset yhteyttä välittävistä merkeistä - transitionaaliobjekteista - nousevat esille istunnossa myöhemmin, kun keskustellaan siitä, minkälaisia vuorovaikutuksen käytäntöjä ja yhteistoininnan tapoja psykoterapeutin ja Maijan välille on muodostunut.

Psykoterapeutti kertoo terapiatuntien aloittamiseen liittyvästä toistuvasta tapahtumasta, jossa Maija tuo terapiahuoneeseen eteisestä

pehmustettua nojatuolia kovemman tuolin. Psykoterapeutti on yrittänyt siirtää tuolia ennen istuntoa tai sen jälkeen, mihin Maija on reagoanut.

131 P: ja hän aina mielellään kantais sen tuolin itse pois et silläkin on tän tän yhteistyön semmonen tärkeä merkitys et et voinks mä tuoda sen tuolin tänne just häntä varten vai pitäiskö hänen itse itse se tuoda

132 TA: Hm, joo kyl se on siis, avuttomuuden pienikin symboli kyllä häiritsee häntä kovasti

133 P: Nii, joo niin kyllä joo

134 TA: mulle tulee mieleen sellanen puolitoistavuotias, joka sanoo, että itse, itse itse! (nauraa)

Psykoterapeutti jatkaa poimimalla 3. käynnin tallenteelta kohdan, jossa hän tarjoaa Maijalle muistiinpanojen tekemistä varten vihkoa, kun Maija on etsinyt laukustaan lappusia, joille voisi istunnossa tärkeiltä tuntuneita ja muistiin painettavia asioita kirjata.

135 P:(...) nii sellaset kohdat, kun mä annan hänelle sitä vihkoo ja et tulee semmosii et mä oon et et mä oon et hän on sellanen lapsi ja mä oon sellanen opettaja et haluaksä isomman vihkon vai pienemmän vihkon niinku sen tyyppisiä tapoja, jotka siin kohdas katkas sen mitä oltiin puhumassa mut et kuitenkin

136 TA: Sehän oli aivan ihana et, jos aattelee niinku sen dynamiikan kannalta mikä teillä on niinkun, että, sitä sä saatoit antaa hänelle ja hän sai valita ja se on se vihko jonne hän sai kirjoittaa ohjeita ja sitä kaikkea mitä pitää muistaa ja se tukee sitä hänen tapansa suojautua mut mutta tota juuri se että sä annat sen hänelle, niin sehän on hieno symboli ja täähän on se mitä hän edelleen sulta odottaa et sun katsees validoi sitä hänen kokemust että hän selviää

Vuorossa 135 psykoterapeutti kuvaa omaa tunnelmaansa vihkoa antaessaan. Hän myös miettii tämän vuoron lopussa, katkaisiko

vihkon antaminen jotain puheen tasolla meilläään olevaa tärkeämpää asiaa. Työnohjaaja A hahmottaa vihkon antamisessa ja valitsemisessa Maijan itsenäisyyttä ja selviytymistä ja hänen suojautumisen tapojaan tukevaa validointia. Toisaalta vihko toimii yhteyttä vahvistavana transitionaaliobjektina, jolla voi olla mahdollisuus rakentua mielen sisäiseksi toisen edustukseksi.

Työnohjaaja A:n poimii vielä lapsen ja vanhemman hyväksyvän yhteyden kuvauksen Muumi-tarinoiden Taikurin hatusta (Jansson, 1991) linkittäen sitä Maijan ja psykoterapeutin suhteeseen.

142 TA:(...), Et hän on niinku se Kalifornian kuningas, joka on täynnä kaikenlaista tällaista kummallista ja just se Muumipeikko, kun se puhuu muumeista et sä oot se Muumipeikon äiti, ei kun kyl sä oot se Muumipeikko et tää on just se et, jos sä näät sen hätääntyneen lapsen, joka yrittää selvitä itse ja jolle on hyvin tärkeää selviytyä itse et se ei todellakaan voi et se avun tarjoaminen et musta toi tuoli-episodi kertoo sitä, että avuttomuuden pelko on hirveen iso

143 P: joo

144 TA: ja silloin jos toinen tarjoutuu auttamaan, se on se uhka, että hän tulis avuttomaksi ja sieltä ehkä tulisi aikamoiset ryöpsyt kaikkea sitä tarvitsevuutta mitä avuttomuuteen on liittynyt hänen elämässään

145 P: Joo kyllä kyllä

146 TA: Mä antaisin tän niinku olla siinä näkymättömänä jotenkin siinä, mutta en kuitenkaan rupeasi tulkitsemaan sitä

Tällainen esimerkki voi auttaa psykoterapeuttia myötätuntoiseen suhtautumiseen Maijan omien selviytymisyritysten suhteen ärsyyntymisen sijaan. Työnohjaaja A pohtii tässäkin,

kannattaako vuorovaikutuksessa ilmenevää sanoitusta.

Psykoterapeutti saa kiinni toiminnassa auttamisen merkityksestä työskentelyssä Maijan kanssa ja pohtii nyt myös sanojen käytön uhkaavuutta Maijalle. Tietyt sanat, kuten paljastuminen, ovat tuntuneet Maijasta hankalilta ja niiden käytöstä on käyty terapian kuluessa keskustelua.

Työnohjaustunnin loppupuolella keskustellaan yli 2,5 vuotta jatkuneen psykoterapian päättämisestä noin puolen vuoden kuluessa, sekä siitä mitä on saavutettu ja mitä ei. Psykoterapeutti kuvaa vielä esimerkin siitä, miten Maijan horjuva luottaminen toisen myötätuntoiseen suhtautumiseen tuli esille siinä, että hän kertoi psykoterapeutille asuntoon tehdystä murrosta vasta kolme kuukautta tapahtuman jälkeen.

180 TA: Eiks toi oo just esimerkki siitä et äidille ei kerrota mitään avuttomaks tekevää

181 P: Nii, on toki nii

182 TA: koska sieltä voi tulla mikä tahansa vastaus ja mä voisinkin kuvitella (...) Siis suuttuu omaa ahdistustaan ja sättii

183 P: Niin (nauraa)

Työnohjaussessio työnohjaaja B:n kanssa

Työnohjattavan kysymykset

Työnohjausistunnon aloituksessa (vuorot 1–14) psykoterapeutti (P) toivoo työnohjaajalta keskustelua Maijan keskeisistä asetelmista ja oman toiminnan tarkastelun edellytyksistä. Psykoterapeutti ilmaisee huolensa omasta roolistaan Maijan kanssa. Työnohjaaja B (TB)

kysyy psykoterapeutin tunnetta Maijan kanssa. Psykoterapeutin tunne on, ettei pysy Maijan perässä. Työnohjaaja B pohtii nauhoituksen aloittamisen osuutta Maijan ilmaisun vauhdissa. Psykoterapeutti taas kiinnittää huomiota vähättelevään sävyyn (*”Ei, ei täs mitään!”*) nauhoitukseen suhtautumisessa.

Työnohjaaja B:n formulaatio

Työnohjaaja B tunnistaa Maijan ilmaisussa integroitumattomuutta, jonka ydintunteena on pelko. Hän osoittaa myötätuntoa siinä, ettei Maijan keskeisten teemojen äärelle ole helppo päästä.

29 TB: (...) mut tämmösessä niinkun laajas viitekehysessä tän tyyppistähän se tietenkin on jos ihmisen mieli on tota integroitumaton ja häntä niinku kai sitten häntä pe- häntä pelottaa kai sit tai mikä se onkaan se se on vielä jotenkin auki vielä et se pomp-sahtelu on se jotenkin tulee niinku ymmärrettäväksi tosta hänen sisäisestä dynamiikastaan käsin mut tällasella dialogin tasolla se on terapeutille tosi hankala tietenkin miten häntä sais pidettyä niiden ydinteemojen niinku äärellä jotka tossa tietenkin niinkun tietyllä tavalla paistaa kuitenkin sieltä tai ne helmet hohtaa sieltä mullan seasta mut hän ei anna tulla tulla niiden lähelle kovin helposti

(...)

39 TB: Et hän ei uskalla päästää et se kai on et hän haluaa ja toivoo ja hetkittäin hiukan päästää

Työnohjaaja B pohtii Maijan ilmaisua myös erotusdiagnostisessa viitekehysessä ja kysyy Asperger-diagnoosista. Psykoterapeutti kertoo näkemyksensä, että Maijan mielenteoria ja sosiaalinen kognitio vaikuttavat hienosyiseltä ja moninaiselta, mihin työnohjaaja B yhtyy havaintojensa pohjalta.

Työnohjaaja B nostaa tarkasteluun psyko-

terapeutin ja Maijan välillä näyttäytyvän vuorovaikutuksen käynnin alussa. Maija myötäelää ja ymmärtää psykoterapeuttia aloituksessa ilmenneissä teknisissä ongelmissa ja työnohjaaja B miettii sen merkitystä.

64 TB: (...) et tää on varmaan jotain tärkeää et hänen tapansa asettua tällaiseen tilanteeseen on tällanen hyvin ymmärtäväinen ja sitten tota niin jään tietysti miettimään et mihin se niinkun liittyy et se vaikuttaa suojautuvalta ratkaisulta

Tästä työnohjaaja B etenee formulaatioon, jossa hän hahmottaa Maijan asetelmia ryhmäpsykoterapian transferenssiasetelmia tutkineen psykoanalytikko Henry Ezrielin (1959) käsittein.

74 TB: niin et hänellä [Henry Ezrielillä] vaan on sellainen hahmotus joka sopii tähän vastavuoroisten asetelmien tai dialogiseen hahmotustapaan aika hyvin että tämmösessä mielessä että tietyt positiot suojaa joltakin ja että se on tavallaan kerroksellista se tota psyykinen oleminen niin tässä se vaan tuli mieleen et siin hänen hahmotuksessaan on tällanen required relationship, ja sit on avoided relationship ja sit on tällainen niin kuin calamity, joka tarkoittaa tällaista perimmäistä uhkaa joka siellä näiden molempien niinku siellä alla on eli tota mulle tuli tässä vaan että hänen tämmönen et se required tarkoittaa tässä tämmöstä suojautuvaista tapaa asettua vuorovaikutukseen ja se se niinkun tässä olis niinkun tämä tällanen mukautuva ja yliymmärtävä ja kehuva palautetta antava.

(...)

78 TB: (...) tässä tämä rituaali ja tämä ylivalmistautuminen et mä laskin ne tässä vähän niinkun vähän samaks tavaks niinkun lähestyä tilanteista että täytyy niin kun valmistautua tota niin hyvin silleen pedantisti jottei vaan sitten tapahdu se joku semmonen jota hän niinkun pelkää et hän toisin sanoen hän niinkun pelkää jotain vahvasti vahvasti ja tota niin nyt sitten se että hän siis toisaalta se on aika itseltään selväkin mutta hän siis välttelee jotain mikä pelottaa häntä hirveesti ja nyt sitten mikä se kohde siinä on mikä pelottaa se on se avainkysymys tässä tässä

Maijan mukautuminen ja myöntövyys tässä ja nyt -vuorovaikutuksessa ja toisaalta hänen oireilunsa, rituaalit ja ylivalmistautuminen, tulevat ymmärrettäviksi pyrkimyksinä välttää jonkin todella pelottavan toteutumista. Psykoterapeutti vahvistaa työnhajaaja B:n jäsenyyksen sopivan hänen kokemukseensa Maijan kanssa. Keskustelussa jatketaan pelottavan kohteen ja pelon sävyn etsimiseen.

Ongelmallisen position sävyn hake- mista

Psykoterapeutti ehdottaa pelon lähteeksi häpeää huonona, surkeana tai kyvyttömänä paljastumisesta. Työnhajaaja B:n näkemyksen mukaan kyse on jostain kauheammasta.

82 TB: Kyllä. Just näin ja mä mietin vielä sitä että voisko siinä olla tota joku semmonen et toi paljastuminen mut et vielä sit semmonen et tää on nyt ehkä tämmönen hypoteesi sit vaan mut et jotenkin sieltä tulis semmonen aikamoinen hyökkäys hyökkäys jos sitten jos sitten epäonnistuskun tai joku semmonen kummiskin aika kriittinen ja tietenkin kun häpeää niin näinhän se on et paljastuu mut mulle tuli vähän

niinku sellanen aggressiivinen hyökkäys et sitä niinkun pelkää tulevaksi

83 P: joo joo sehän tulee sieltä äiti- osuudessa (...)

88 TB: Kyllä kyllä ja et sillä tavalla et sillai sen pelon mittakaava jotenkin tossa hänen tarpeessaan valmistautua ja sitten näissä ihan pakko-oireeksi asti menevissä tämmösissä jutuissa se jotenkin paljastuu niiden tota siinä tarpeessa niinkun suojautua näin pedantisti ja pakko-oireisesti

Työnhajaaja B poimii tallenteelta esimerkkejä pelon ja kauhun värittämistä tilanteista. Maija pelkää unohtaneensa sukulaisen joulu lahjan, mistä suklaasta tämä pitää tai rahojensa loppuvan ja silloin kauhu iskee.

Psykoterapeutti poimii tallenteelta kohdan, jossa Maija on jouluostoksilla kaupassa keskellä päässä pyöriviä ajatuksiaan ja yrittää soveltaa oppimiaan keinoja. Kauhussa reflektio ei toimi, eivätkä opitut keinot auta. Työnhajaaja B hahmottelee Maijan toimijuutta tilanteessa, jossa pelko/kauhu yllättää. Tunnepainne on subjektiositiossa, Maija objektiositiossa ja voimaton suhteessa kauhun herättämään tunnevyöryyn.

160 TB: ja selittyiskö se siitä että se tunnepainne joka tulee tällasesta kauhukuvamaisesta tilanteesta niin se on tavallaan subjektiositiossa. Se kokemus siellä syvällä ja se häntä vähän niinkun ajaa et hänellä on tämä ajattelu kyllä ja hänen toimijuus on tossa kohtaa aika heikko ja vie ne pakkooireiset toimintatavat sitten

161 P: joo joo

162 TB: et hän pystyy pohtimaan ja kuvaamaan sulle tarkkaan et mitä hän siinä siis sitä suojautu-

mistapaa et hän pystyy kuvaamaan sen aika taitavasti ja yksityiskohtaisesti

Työnohjaaja B löytää lisää esimerkkejä tilanteista, joissa Maija puhuu pelosta kuten nukkumaan menon tai terapiaan ehtimisen yhteydessä. Työnohjaaja B miettii näiden kohtien perusteella pelon mittakaavaa ja uhkaavaa sisältöä Maijalle. Psykoterapeutti huomaa, ettei ole pysähtynyt Maijan pelkoihin.

Formulaation merkitys terapiasuhteen ja terapeutin toimien kannalta

Istunnossa mietitään Maijan ilmaisun polveilun ja ongelmallisen asetelman merkitystä terapiasuhteen kannalta. Miten psykoterapeutti voisi toimia niin ettei hän omalla osuudellaan ainakaan lisää Maijan defensiivisyyttä? Työnohjaaja B ehdottaa neuvottelua Maijan tavasta edetä ja luvasta pysäyttää häntä kohdissa, joissa ollaan kiirehtimässä jonkin merkityksellisen asian tai tunteen ohi. Työnohjaaja B miettii myös, olisiko vauhdilla etenemisessä kyse terapian alkuvaiheen ilmiöstä. Kun terapiasuhteen turvallisuus lisääntyy, tapahtuu ehkä rauhoittumista.

Työnohjaaja B liittää keskeyttämisen vaikeuden Maijan ydinasetelmaan, pelkoon kriittisestä hyökkäyksestä. Psykoterapeutti ikään kuin huomaamattaan varoo, etteivät hänen interventionensa, kuten puheen keskeytykset tai pysäyttämiset, tunnu liian voimakkailta.

103 TB: (...) niin sehän on voinut sulla olla ollut sellaista resonanssia siihen hänen pelkoonsa siis et tyyliin jos terapeutti keskeyttää niin se on semmonen kriittinen hyökkäys niin kun hänen mielessään et sehän varovaisuus tällaisen asiakkaan kans voi olla juuri sitä että silloin siinä toteutuis semmonen avoided relationship –tyyppinen asetelma tähän et siihen tällainen interventio et sen ikään kuin ottaa puheen terapiasuhteen prosessoinnin tasolla ja se voi luoda semmost turvaa ja sitten voi tehdä niitä ettei ne heti aktivoi sitä asetelmaa joka on tän potilaan ydinongelma

Keskeyttämisen puheeksi ottamisen lisäksi työnohjaaja B ehdottaa käytetyn tunnesanaston suhteuttamista pelon ja kauhun voimaan Maijan kannalta. Hän nostaa esimerkiksi tunteen vyörymisen. Psykoterapeutti kertoo Maijan suhtautumisesta tiettyjen sanojen ja ilmaisujen käyttöön psykoterapian kuluessa. Maija on ilmaissut suoraan, jos sanat eivät tunnu sopivan. Tässä asiassa on tapahtunut myös muutosta. Työnohjaaja B päätyy ajatukseen, että kyse on Maijan lähikehityksen vyöhykkeestä, tahdistasta, jolla hän on terapian kuluessa voinut vähitellen vastaanottaa kuvauksia.

182 TB: (...) se et perusajatuksena et siellä on niinkun tunnelatauksia mut nyt se on tämmönen ajoitus- ja lähikehityksen vyöhyke -asia että on käynyt ilmi, että siinä alkuvaiheessa hän ei pystynyt ottaan mutta lopulta ne ehkä kuvaa häntä, et ne triggeröi häntä niinku sanoit et ne oli vähän niinku tikareita jotkut sanat

Keskustelu etenee siihen, miten Maija puhuu itsestään. Hän pitää itseään suurpiirteisenä, mutta onkin hyvin herkkä toisilta tulevien satuttavien sanojen suhteen.

185 P: (...) et hän puhuu aika tavalla reippaasti et hän luo sellasta kuvaa, että tää kestää kaikenlaista mut sit se onki

186 TB: sit se onkin herkkä asia

187 P: onkin herkkä joo

188 TB: joo sithän täällä on tää vielä teemana tää oma ulkonäkö ja se miltä näyttää ja siin ne erityisesti ne äidin todella satuttavat huomiot että se tässä puhutteli kans et selittäen näitä hänen pelkojaan ja täällähän hän puhuu tästä mindfulness sitä et hän on oppinut sitäkin sitten soveltaan tähän mut periaatteessa et olis siinä vähän sellanen jako et hän niinkun itse et se suurpiirteinen oman mä jäin miettimään et se omassa silmissä ja toisten silmissä mikä oli se sun muotoilu mikä oli erittäin osuva mut senkin hän ohitti aika lailla tos kohtaa mut että onks se just erityisen satuttavaa se muiden silmissä et itse on sillä tavalla suurpiirteinen ettei se niin häiritse mut kun ne toiset kommentoi niin se satuttaa ihan valtavasti

Vuorossa 188 työnohjaaja B viittaa psykoterapeutin kommenttiin millainen Maija on omassa ja muiden silmissä, kun Maija pohtii sukulaistapaamisessa omaa ulkonäköään peilin ääressä. Työnohjaaja B vastaa myös psykoterapeutin työnohjausistunnon aloituksessa esittämään kysymykseen, osuvatko hänen muotoilunsa. Eivät, Maija ohittaa ne.

Hypoteesi integroitumattomuudesta ohjaa havainnointia

Työnohjaaja B tarkastelee käsillä olevia havaintoja istunnon alussa muotoilemansa hypoteesin, psyykkisen rakenteen integroitumattomuuden, näkökulmasta. Esimerkkinä on tilanne, jossa psykoterapeutti antaa Maijalle vihkon muistiinpanojen tekemistä varten. Työnohjaaja B nostaa esille konkreettisen esineen antamisen ja vastaanottamisen merkityksen

mentalisaatioteorian viitekehyksessä (Fonagy, Gergely, Jurist & Target 2018). Sen mukaan yhdessä varhaisista ei-mentaalista moodeista, teleologisessa moodissa, sisäiset mielentilat ovat olemassa ainoastaan, kun ne ilmenevät konkreettisilla ja fyysisillä tavoilla tai ne ilmaistaan toiminnallisesti. Työnohjaaja B arvioi vihkon antamiseen ja vastaanottamiseen liittyvää tunnelmaa ensin käsillä olevan terapiaistunnon kontekstissa ja pohtii varovaisesti tämän tyyppisten inter-ventioiden merkitystä toiminnallisina tanssiinkutsuina tai odotuksina rajatilaproblematiikassa yleisemmin.

Integroitumattomuus nousee esille kohdassa, jossa Maija katselee itseään WC:n peilistä ja käy sisäistä dialogia siitä, mitä peilistä näkyy. Maija huutaa ääneen: ”no ei se haittaa! oikeesti se ei haittaa mitään!”, ”se on ihan ok, ei mun tarvi!”, ikään kuin vastauksena pään sisäiselle äänelle.

194 TB: sit mulla pyöriin ihan nyt rupes pyörimään täs et jotenkin toikin ehkä kertoo siitä semmosest integroitumattomuudesta sitten, että siel on ihan kuin sellasia introjektejä jotka on aika irrallisia hänen mielessään ja joilla on se toimijuus siellä hänen mielen maailmassaankin et se on silleen aika sirpaleinen hänen mielenmaailmansa

195 P: eli?

196 TB: mä tarkotan et jos hän kuulee muiden selasta pahaa puhetta tai et tässäkin se äiti on ikään kuin sellasena pahana introjektina et joka hyökkäilee ja sitten et

197 P: joo

198 TB: et se ei oo niinkun hänen omaa itsekritiikkiään niinkään kyllähän viittaa siihen et se on omakkin vaativuudeks tullu mut mulle tuli tosta semmonen kuva, että se on enemmän tässä istunnossa semmosta pahojen introjektien toimintaa, joiden suh-

teen hän on hyvin tälleen

199 P: joo

200 TB: hyvin avuton et ne vaan hyökkäilee et

201 P: joo joo totta toi on ihan totta joo et jotenkin

hän antaa sen kuvan, ettei hän nyt välitä tosta äidistä mut

202 TB: sisäinen äiti sieltä hyökkäilee

Työnohjaaja B:n analysoi tätä viitaten kuvaukseen integraatiokehityksen vaiheista ja häiriöistä (Kernberg, 1967). Vielä integroimattomassa mielessä pahat sisäistykset (introjektit) hyökkäävät irrallisina verrattuna tilanteeseen, joissa sisäistykset, kuten itsekriittisyys ja sisäinen vaativuus, olisivat osa eheämpää psyykkistä rakennetta.

Tämän työnohjausistunnon erityispiirteenä oli, että Maijan 3. käynnin tallenteen pohjalta tehty litteraatio oli työnohjauskeskustelun ensisijaisena lähteenä. Keskustelu etenee työnohjaaja B:n johdattamana litteraation sisältöä ja käynnin vaiheita seuraten. Fokus oli materiaalissa, sen pohjalta jäsentyvissä asetelmissa, niiden merkityksessä psykoterapeutin toimien kannalta sekä Maijan psykopatologian luonteesta, mikä oli psykoterapeutille uutta avavaa.

Vertailevaa tarkastelua

Seuraavassa tehdään vertailua työnohjausistuntojen välillä. Kokoavan tarkastelun ytimessä on, minkälaisiksi istuntojen prosessit muotoutuivat ja minkälaisilla tekijöillä mahdollisesti oli osuutta tässä. Saman käynnin tallenteeseen ja litteraatioon pohjautuvien tapausjäsentelyn prosessien yhtäläisyyksissä ja

eroissa on kiinnostavaa erityisesti se, minkälainen tapausjäsenitys hahmottui ja mihin käsitteisiin sen pohjautui, minkälaisiin teoreettisiin lähtökohtiin tai 'käyttöteoriaan' työnohjaustyöskentelyssä viitattiin ja miten nämä lähtökohdat ohjasivat istunnon prosessia, miten tallennetta käytettiin osana istuntoa, ja minkälaisiin ehdotuksiin psykoterapiaprosessin etenemiselle ja psykoterapeutin toiminnalle näistä lähtökohdista päädyttiin.

Työnohjaajien orientaatiot työnohjaustilanteisiin poikkesivat jonkin verran toisistaan. Työnohjaaja A:n lähtökohdana oli, että Maijan psykoterapiassa oli meneillään 2.5 vuotta jatkuneen prosessin loppupuoli. Näin ollen työskentelyotteessa korostui se, mikä meneillään olevassa psykoterapiassa on vielä mahdollista. Työnohjaaja B:n suuntautumisessa aineistoon painottui käynnistymässä olevan terapian näkökulma. Työnohjaajassa lähdettiin liikkeelle siitä, mitä 3. käynnillä oli meneillään ja miten siitä käsin olisi jatkossa edetä huomioiden terapian alkuvaiheessa hahmottuvan psykopatologian luonne yleisemminkin.

Nämä erilaiset alkuorientaatiot vaikuttivat tapoihin käsitellä materiaalia. Työnohjaaja A:n kanssa keskustelun sisältönä oli 3. käynnin tallenteella ja litteraatiossa ilmenevän vapaamuotoisen reflektoinnin lisäksi se, mitä psykoterapeutti kertoi meneillään ja päättymässä olevan terapiaprosessin vaiheista ja vuorovaikutuksesta Maijan kanssa.

Työnohjaaja B:n kanssa työnohjaus-istunnossa edettiin litteraatiota järjestystä ja sisältöä seuraten. Työnohjaaja B poimi litteraatiosta DSA-datasession tapaan kohtia, jäsennyksiä ja reflektointeja yhteiseen keskusteluun ja

perusteluiksi hypoteeseilleen. Psykoterapeutti täydensi tätä myös omilla havainnoillaan sekä 3. käynniltä että meneillään olevasta terapiasta. Tämä osuus oli kuitenkin vähäisempi kuin istunnossa työnohjaaja A:n kanssa.

Molemmat työnohjausistunnot alkoivat psykoterapeutin kysymyksillä, miten pysyä Maijan nopeasti etenevän ilmaisun perässä. Työnohjaaja A:n istunnon alussa esittämä kysymys, *"onko hän vielä samanlainen"*, avasi näkökulmaa siihen, mikä on terapian alkupuolen käynnillä näyttäytyvän merkitys päätymässä olevan terapian nykyvaiheessa. Psykoterapeutti kuvaa Maijan rauhoittuneen. Työnohjaaja A:n välitön formulaatio *"Hätäantynyt ei voi luottaa ulkopuolelta tulevaan apuun"* osui kuvaamaan myös psykoterapeutin kokemusta Maijan kanssa.

Työnohjaaja B pohti Maijan ilmaisun vauhdikkuuden mahdollisina selityksinä erilaisia vaihtoehtoja. Siinä saattoi olla kyse jännittämisestä, kun ollaan aivan terapian alussa ja talentaminen on uusi asia. Työnohjaaja B esitti hypoteesin integroimattoman mielen pompsahdusta sekä kuulosteli Maijan Aspergerdiagnoosin osuutta.

Työnohjaaja B:n formulaation esittämisen lähtökohtana oli havaintoja käynnin alussa näyttäytyvästä suhdeasetelmasta Maijan ja psykoterapeutin välillä. Maijan mukautuminen ja myöntyvyys vuorovaikutuksessa psykoterapeutin kanssa (*required relationship*) ja toisaalta hänen kuvaamansa oireilu, rituaalit ja ylivalmistautuminen, hahmottuivat psykoanalyttikko Henry Ezrielin käsittein pyrkimyksinä välttää (*avoided relationship*) jonkin todella pelottavan (*calamity*) toteutumista.

Dialogisen sekvenssianalyysin käsittein kuvattuna Maijan toiminnassaan ilmaisema positio - hätäännys ja pelko, välttelevä ja suojautuva suhde toiseen, tavat suojautua joltakin pelottavalta kohteelta - saivat molempien työnohjausistuntojen formulaatioissa yhteneväistä, vaikka hieman eri käsitteillä kuvattua hahmoa.

Työnohjaaja A puki Maijan aluksi hätäännyn dynamiikkaa sanoiksi häpeäproblematiikkana. Maija pelkää tulevansa häväistyksi tai torjutuksi ja yrittää käyttää mielenhallintaan tarkoitettuja tekniikoita suojana. Hänen keinonsa ovat kuitenkin niin itseriittoisia, ettei luottamus pääse rakentumaan siihen, että maailma voisi olla vastaantuleva. Maijan hätäännys näytti työnohjaaja A:n kuvauksessa olevan lähellä paniikkia.

Työnohjaaja B pohti Maijan pelon laatua. Kun psykoterapeutti ehdotti Maijan pelon lähteeksi häpeää huonona, surkeana tai kyvyttömänä paljastumisesta, työnohjaaja B kuulosteli pelon ja kauhun sävyjä jonakin vielä varhaisempaan ja kauheampaan, kriittiseen ja aggressiiviseen hyökkäykseenä. Nämä sävyt resonoivat esimerkiksi Maijan käyttämässä muotoilussa selkään puukottamisesta äidistään puhuessaan. Työnohjaaja B kuvasi Maija pyrkimystä suojautua näiltä teräviltä hyökkäyksiltä pakko-oireisesti ja pedantisti. Hän poimi talenteelta kohtia, joissa Maija tuo esille pelkoa perusteluina pelon mittakaavalle ja sen erityiselle uhkaavuudelle Maijan kannalta. Tämä vei psykoterapeutin miettimään omaa osuuttaan näiden ilmaisujen ohittamisessa.

Tässä vaiheessa analyysia voi olla aiheellista pohtia, erosivatko työnohjaajien kuvaamat ja sanoittamat kauhun, pelon ja paniikin

sävyt toisistaan? Onko työnhajaaja A:n nimeämässä häpeäproblematiikassa kyse eheämmän minän kokemuksesta ja sen häväistyksi ja torjutuksi tulosta? Voiko hätäännyksen nähdä riskipositiona, joka viittaa johonkin vielä kauheampaan? Ja viittaako työnhajaaja B puolestaan tunteiden sanoituksillaan sellaiseen positioon Maijan reagoinnissa, jossa varhaisemmat, uhkaavat ja terävät paranoidiskeitoidiset eli vainoahdistuksen sävyt ovat vallalla? Työnhajaaja B viittanee tässä Melanie Kleiniin (1946; Segal, 1988). Toisaalta myös varhaisessa paniikissa, mitä termiä työnhajaaja A käytti Maijan pelosta, voi olla kyse koossa pysymiseen liittyvästä varhaisesta ahdistuksesta ja hajoamisen uhkasta, mistä pakottavat kontrollipyrkimykset nousevat (Segal, 1988). Molempien työnhajaajien jäsenyydet kuvasivat Maijan ongelmallisen paikan laatua pelkona häväistyksi tulosta aluksi melko yhteneväisillä tavoilla. Myöhemmin työnhajaaja A:lla painotus siirtyi varhaisen pirstaloivan avuttomuuden ja B:llä integroitumattomuuden suuntaan. Pohdinta Maijan ongelmien 'tasosta', psyykkisestä integraatiosta/integroitumattomuudesta ei tämän havaintoaineiston pohjalta saanut lopullista vahvistusta. Kaiken kaikkiaan DSA:ssa kysymys ongelmallisen position laatu on monitulkintainen kysymys. Position laadun erilaiset painotukset voivat johtaa erilaisiin seurauksiin jatkon kannalta.

Työnhajaajien erilaiset 'käyttöteoriat' tulivat istunnoissa näkyviin. Työnhajaaja A viittasi istunnon alkupuolella Winnicottiin hahmotellessaan Maijan ongelmallista asetelmaa. Maijan on vaikea luottaa siihen, että maailma ja toinen on häntä varten, vastaanottava ja

vastavuoroinen. Toiselta tulevan avun varaan asettuminen on epävarmaa ja uhkaavaa, koska riskinä on häväistyksi tuleminen. Psykoterapeutti täydensi tätä työnhajaaja A:n viittausta Winnicottiin omalla kokemuksellaan terapiasuhteesta: kyseessä on pikemminkin vanhemman ja yhteydestä erillisyyteen irrottautuvan lapsen vuorovaikutusasetelma, jossa hän on ihailevana katselijana Maijan yrityksille osata itse ja näyttää selviytymistään. Psykoterapeutti oli vahvasti mukana työnhajaaja A:n virittämässä Winnicott-maisemassa.

Winnicott nousi uudelleen esille, kun keskusteltiin terapian käytännöistä. Maija haluaa tehdä itse, kantaa tuolin huoneeseen itse eikä antaisi psykoterapeutin auttaa. Vihkon antaminen terapian muistiinpanoja varten hahmottui Winnicottin viitekehyksestä Maijan ja psykoterapeutin yhteyttä välittävänä merkinä, transitionaaliobjektina.

Työnhajaaja A:n mukaan vihko tuki Maijan suojautumista, mutta sen antaminen on merkinä siitä, että psykoterapeutti huomioi hyväksyen hänen selviämistään ja keinojaan. Työnhajaaja A:n esimerkki Muumista, Kalifornian kuninkaasta ja Muumimammasta kertoi niin ikään toiminnassa ja vuorovaikutuksessa välittyvän hyväksyvän katseen merkityksestä. Tämä mahdollisesti puhutteli psykoterapeuttia, joka oli kuvannut ärsytyksen tunteitaan, jotka liittyivät tanssiinkutsuihin ihailta ja tukea Maijan omia keinoja.

Työnhajaaja B:n käyttöteorian ainekset löytyivät psykodynaamisen teorian suunnasta. Hän viittasi psykoanalyttikko Henry Ezrielin (1959) käsitteisiin formulaationsa juurena. Työnhajaaja B:n lähestymistapana oli istunnon

alusta alkaen Maijan tilanteen katsominen psykopatologian kannalta yleisemmin. Jo istunnon alussa Maijan pomppivasta ilmaisusta hahmottui hypoteesi integroimattoman mielen toiminnasta.

Psykopatologian tason huomioiminen tuli näkyviin työnohjaaja B:n kommenteissa viikon antamiseen. Mentalisaatio-teorian (Fonagy ym. 2018) viitekehyksessä hän näkee siinä merkin mahdollisesta esimentalisovasta, teleologisesta moodista, jossa sisäiset mielentilat ilmenevät konkreettisilla tavoilla tai ne ilmaistaan toiminnallisesti. Työnohjaaja B miettii tämän tyyppisten interventioiden merkitystä toiminnallisina tanssiinkutsuina tai odotuksina rajatilaproblematiikassa yleisemmin.

Tallenteella kuuluva vihkoepisodi sai kahdesta teoreettisesta näkökulmasta vähän erilaisen merkityksen. Winnicott -viitekehyksessä se sopi merkiksi välittämään Maijan itsenäistä selviytymistä tukevaa hyväksyvää yhteyttä. Psykopatologian ja rajatilaproblematiikan hoidon viitekehyksessä konkreettisella tai toiminnallisella tasolla ilmeneviin kutsuihin vastaaaminen ei vaikuta psykoterapian perustehtävän, itsehavainnoinnin auttamisen ja sisäisten rakenteiden vahvistamisen suuntaiselta terapeuttiselta interventiolta.

Työnohjaaja B huomioi Maijan toimintaa psyykkisen integroituneisuuden näkökulmasta myös tilanteessa, jossa Maija katsoo itseään WC:n peilistä sukulaistapaamisen yhteydessä. Maija kävi sisäistä dialogia siitä, mitä peilistä näkyy ja huudahteli ikään kuin vastauksena jollekin sisäiselle äänelle. Työnohjaaja B:n analysoi tätä sirpaleisen mielen toimintana, jossa pahat sisäistykset (introjektit) ikään kuin

hyökkäävät irrallisina. Tässä työnohjaaja B:n käyttöteoria viittaa Otto Kernbergiin (1967) ja Melanie Kleiniin (1946; Segal, 1988).

Hoidon jatkon kannalta on mielekästä pohdita, miten Maija oli suhteessa reaalisiin kriittisiin hahmoihin (kuten äitiin) elämässään, ja toisaalta minkälaisena hänen oma vaativa ja kriittinen äänensä näyttäytyi. Oliko se sisäistys, josta voi olla tietoinen ja johon voi jo alkaa itse suhtautua toisen äänenä itsessä? Vai oliko se myös jotain piilossa olevaa, dissosioitunutta, jolloin terapeutin tehtävä jatkossa olisi pyrkiä saamaan sitä näkyvämmäksi. Maija pohti sukulaistapaamiseen tullessaan suhtautumistaan omaan kriittiseen ääneensä: *"mut pahinta ehkä on että se on siirtynyt mun omaks vaatimukses et mun pitäis olla niinkun siistin näkönen ja ykkösissä"*.

Tämä Maijan oma muotoilu viittaisi integroituneempaan sisäistykseen. Maija piti itseään suurpiirteisenä ja toi esille omaa liikkumatailaansa sekä elämänsä reaalisten hahmojen että sisäisen kriittisyytensä suhteen. Työnohjaaja B:n mukaan tästä ei ehkä olisi kyse, vaan piirteistä, jotka sopivat integroitumattomuuteen. Peilin ääressä käydyssä sisäisessä keskustelussa dialogin osapuolena (tai osapuolina) näytti olevan irrallinen tai irrallisia puolia, joihin Maija tällaisessa paineisessa tilanteessa oli suhteessa. Tämän paineen pakottamana teki peilin edessä pakko-oireina ryhdistäytymisliikkeitä ennen sukulaisten luo palaamista.

Tapausjäsenysten pohjalta molemmat työnohjaajat päätyivät melko samansuuntaisesti pohtimaan psykoterapeutin vähäistä liikkumataila asetelmassa. Työnohjaaja A:n mukaan jokainen psykoterapeutin formulaatio voi

olla uhka eikä niiden avulla psykoterapian päättymisen hämöttäessä ollut suojautumisen tapojen tukemista lukuun ottamatta paljon tehtävissä. Työnohjaaja B kiinnitti huomiota siihen, että psykoterapeutti resonoi Maijan pelkoon kriittisestä hyökkäyksestä varomalla keskeytyksiä.

Vaikka työnohjaajien tulkinnat psykoterapeutin vähäisestä liikkumatilasta Maijan kanssa olivat yhteneväiset, heidän ehdotuksensa psykoterapeutin interventioille erosivat toisistaan. Työnohjaaja A:n strategiana oli tukea psykoterapeuttia hyväksyvään suhteeseen Maijan omien selviytymisyritysten kanssa. Tämä toteutuisi ilman sanoja ja myötätuntosen katseen välityksellä. Suositukseksi nousi jopa: "*Älä tee mitään!*". Tämä tulee ymmärrettäväksi sitä taustaa vasten, että työnohjausistunnossa A:n kanssa tietoisuus psykoterapian päättymisestä oli selvästi esillä. Aika riitti vielä käytössä olevien suojautumisen tapojen tukemiseen, muttei enää uusien näkökulmien avaamiseen.

Työnohjaaja B:lla oli ajatuksia psykoterapeutin toiminnan mahdollisuuksista käynnistyvää terapiaa ajatellen. Hän ehdotti Maijan pysäyttämisen keinona metakommunikatiivista keskustelua yhteisistä toimintatavoista terapiaistunnoilla, esimerkiksi ajan varaamisesta sekä kuulumisten kertomiselle että muulle fokusoidummalle työskentelylle. Näihin yhdessä neuvoteltuihin yhteistyön sääntöihin liittyisi myös terapeutin lupa pysäyttää Maijaa sellaisissa kohdissa, joissa ollaan kii-rehtimässä jonkin kenties merkityksellisen asian tai tunteen ohii.

Työnohjaaja B osoitti litteraatiosta kohtia,

joissa pysähdyksiä olisi voinut toteuttaa ja joissa Maija näytti ohittavan psykoterapeutin muotoilun. Työnohjaaja B ehdotti myös keskustelussa käytetyn tunnesanaston suhteuttamista pelon ja kauhun voimaan Maijan kannalta. Psykoterapeutti kertoi Maijan reagoinnista joi-hinkin hänen sanoitusyrityksiinsä, kuten sa-naan paljastuminen. Esillä oli myös kehitys, jota sanoihin suhtautumisessa oli tapahtunut.

Pohdinta

Artikkeli kuvaa kahden työnohjausistunnon tapahtumia ja etenemistä. Yhteisenä tausta-aineistona oli Maijan psykoterapian 3. käynnin tallenne ja siitä auki kirjoitettu litteraatio. Työnohjaajien ehdottamat formulaatiot pohjautuivat pitkälti dialogisen sekvenssianalyysin käsitteille Maijan ongelmallisesta suhteesta toiseen ja siltä suojautumisen tavoista, mutta työnohjausistun-noista muodostui kuitenkin jonkin verran erilaisia. Työnohjaajien käyttämät teoreettiset lähestymistavat ja erilaiset käsitteelliset resurssit ja niiden merkitys istunnon etenemiselle nousivat kuitenkin kiinnostavalla tavalla esille työnohjausistuntojen tarkemmassa analyysissa.

Psykoterapian ja psykoterapian työn-ohjauksen julkituotuna lähtökohtana on, että teoreettisiin käsitteisiin pohjautuva tapausjäsen-nys avaa ja laajentaa mahdollisuuksia löytää ja havaita terapiaprosessin merkityksellisiä ilmi-öitä monimuotoisesta tapausaineistosta. Toi-saalta tiettyä teoriaa ja käsitteitä käyttäen ha-vainnointi on aina myös valikoivaa. Jotain voi jäädä huomaamatta, jos aineistoa lähestytään lukittu tulkinta edellä.

Psykoterapian työnohjauksessa terapiavuorovaikutuksessa ilmenevät asetelmat voivat tulla esiin paitsi tapausjäsentelyssä ja käsitteellisesti kuvattuina myös työnohjauksen vuorovaikutuksessa näyttäytyvinä. Työnohjausistunnoissa voi tapausjäsentelyn perustehtävään liittyen ja sen kanssa samanaikaisesti näyttäytyä paralleeliprosessin (Ekstein & Wallerstein, 1958) kaltaisia ilmiöitä. Paralleeliprosessissa potilaan ongelmalliset asetelmat tulevat työnohjausistunnossa näkyviin ja ne ikään kuin eletään yhdessä työnohjauksen vuorovaikutuksessa. Tällainen tilanne tuli esille työnohjaaja A:n kanssa, kun psykoterapeutti kertoi nykyisestä selviytymisestä ja työnohjaaja A vastaa tapausjäsennyksen muotoiluun ongelmallinen asetelma edellä. Tämä muistuttaa asetelmaa Maijan ja psykoterapeutin välillä. Maijan kuvaessa pärjäämistään ja omien keinojensa reperтуаaria, psykoterapeutti fokusoi Maijan ongelmiin, mm. tunteisiin, joita hän ei itse mielellään katsoisi.

Työnohjaajilla oli dialogisen sekvenssianalyysin peruskäsitteiden osalta samantapaiset, mutta taustateorioiden pohjalta osin erilaiset käsitteelliset ja teoreettiset tulokulmat samaan aineistoon.

DSA:n käsitteet, kuten ilmaisun kuuntelemisen analyysiyksikkö *semanttinen positio*, ohjasi yhteisenä perusabstraktiona työnohjaajien havainnointia.

Dialogisen sekvenssianalyysin soveltamisen kannalta havainnot ja pohdinnat, jotka vertailevassa analyysissä koskivat Maijan ongelmallisen paikan laatua, ovat kiinnostavia. Molemmat työnohjaajat kuvasivat sen pelkona häväistyksi tulosta aluksi melko yhteneväisillä

tavoilla. Myöhemmin työnohjaaja A painotti sitä varhaiseen pirstaloivaan avuttomuuteen ja B puolestaan integroitumattomuuteen liittyvänä. Kysymys Maijan ongelmien tasosta, psyykkisestä integraatiosta/integroitumattomuudesta jäi tämän havaintoaineiston pohjalta avoimeksi.

Kaiken kaikkiaan kysymys ongelmallisen position ja kohteisiin asemoitumisten laadusta dialogisen sekvenssianalyysin käsittein analysoitavassa aineistossa on monitulkintainen. DSA:n soveltaminen psykoterapiatutkimuksessa edellyttää datasessioryhmää, jotta ilmaisun moniaineksisuus ja ryhmän resonointi sen sisältämisen asemoitumisten erilaisiin sävyihin ja laatuihin saadaan osaksi analyysia (Kivikkokangas & Leiman, 2018).

Tässä tutkimuksessa dialogisen sekvenssianalyysin käsitteitä sovellettiin kliinisenä käytössä, työnohjauksen tapausjäsentelyn työvälineenä. Tuloksena havaittiin, että julkiteorian lisäksi työnohjaajat hyödynsivät myös muita käsitteellisiä resursseja tapausaineiston tarkastelussaan. Näiden erilaiset painotukset näyttivät johtavan jonkin verran erilaisiin seurauksiin ja suosituksiin terapian jatkon kannalta. Työnohjaajilla oli joitakin selvästi toisistaan poikkeavia ehdotuksia psykoterapeutin toimille Maijan kanssa jatkossa.

On ilmeistä, että aikataulu, jossa tallenne ja litteraatio olivat terapian alkuvaiheen käynniltä ja työnohjausistunto puolestaan ajoittui terapian loppupuolelle, oli vaikuttamassa työnohjaajien erilaisiin suosituksiin ja ehdotuksiin. Työnohjaajien fokus on terapiaprosessin eri vaiheissa. Työnohjaaja B tarttui tapausjäsennyksen hahmottelemiseen alkavan terapian

näkökulmasta. Työnohjaaja A painotti sitä, mitä ja millä aikataululla tärkeitä teemoja vielä ehtii käsitellä ja miten suuntautua terapian päättymiseen.

Näiden työnohjausistuntojen jälkeen Maijan 2,5 vuotta kestänyt oli päättymässä puolen vuoden kuluttua. Työnohjausistuntojen antia oli, että psykoterapeutti huomasi Maijan olevan jo terapian alkuvaiheisiin nähden meneillään olevassa yhteistyösuhteessa selvästi vastaanottavaisempi toisen avulle. Työnohjaajien ehdottamat keinot sekä Maijan keskeyttämiseen ja miettimään pysäyttämiseen liikaa hyökkäävyyttä tai häpäisevyyttä pelkäämättä, että hänen omien keinojensa toimivuuden huomiointiin tulivat myös käyttöön terapian loppuvaiheessa.

Tutkimuksessa tarkasteltiin työnohjausistuntojen prosessia ja etenemistä sekä tehtiin lähilukua esiin nousseista kuvauksista ja formuloinneista. Meneillään olevien työnohjausprosessien tarkastelu toi esille eroja pääasiassa dialogisen sekvenssianalyysiin (DSA) ohjaustyössä painottuneiden työnohjaajien tapausjäsentelyssään soveltamissa käsitteellisissä resurssissa ja käyttöteorioissa. Yhteisenä tarkastelun kohteena oli Maijan psykoterapiakäynnin tapahtumat ja ilmaisu. Työnohjaajien tekemät jäsennykset ja formuloinnit oli suunnattu psykoterapeutille, joka oli työnohjauksessa etsimässä selvyttä asiakkaansa ilmaisutulvaan.

Tässä tutkimuksessa esille tuleva työnohjaajien joustava liikkuminen erilaisia käsitteellisiä resursseja hyödyntäen pääosiltaan samankaltaisista julkituoduista teoreettisista lähtökohdistaan huolimatta resonoi Liljan (2015)

tutkimuksen havaintoihin psykoterapeutin käyttöteoriasta. Liljan tutkimus oli toteutettu hyvin erilaisella metodologisella otteella, autotnografisesti, mutta siinä tuli esille integraatiivisen terapeutin omassa ajattelussa heijastuva persoonallinen tapa integroida ja soveltaa oma teoriataustaa kiinnittymättä selvästi johonkin tiettyyn terapiasuuntaukseen.

Ilmaisussa näyttäytyvä kohteiden ja suhtautumisten dynamiikka painottui molemmilla työnohjaajilla julkiteorian lisäksi psykoanalyttisiin näkökulmiin. Ne paljastivat aineistosta erilaisia puolia ja johtivat myös erilaisiin ehdotuksiin terapiatyöskentelyä ajatellen.

Psykoterapian työnohjaajan tapa kuunnella on teoreettisesti välittyntä ja hänen hypoteesinsa ja toimintaohjeensa värittyvät tämän kuuntelutavan pohjalta. Tämän tutkimuksen perusteella työnohjaajan tavassa kuunnella ovat julki-teorian rinnalla tärkeitä myös ”hiljaisemmat” käsitteellisteoreettiset resurssit, joita assosioituu hänen mieleensä kohtaamisissa ohjaukseen tuotavan aineiston kanssa. Ne mahdollistavat kullekin työnohjaajalle yksilöllistä, monipuolista ja luovaa ohjaustyötä, joka potentiaalisesti auttaa ohjauksessa olevaa psykoterapeuttia löytämään yhä uudelleen ja yhä paremmin asiakkaan luo.

Lähteet

- Argyris, C. & Schön, D. (1974). *Theory in practice*. Jossey-Bass.
- Bambling, M., King, R., Raue, P., Schweitzer, R. & Lambert, W. (2006). Clinical supervision: Its influence on client-rated working alliance and client symptom reduction in the brief treatment of major depression. *Psychotherapy Research*, 16, 317–331.

<https://doi.org/10.1080/10503300500268524>

Bernard, J. M. & Goodyear, R. K. (2019). *Fundamentals of clinical supervision* (6. painos). Pearson.

Eells, T.D (2007a). *Handbook of psychotherapy case formulation*. Guilford Press.

Eells, T.D (2007b), Comparing the methods: Where is the common ground? Teoksessa T.D. Eells (toim.) *Handbook of psychotherapy case formulation* (s. 412–432). Guilford Press.

Eells, T. D. (2015). *Handbook of psychotherapy case formulation* (2. painos). Guilford Press.

Ekstein, R. & Wallerstein, R. S. (1958). *The teaching and learning of psychotherapy*. Basic Books/Hachette Book Group. <https://doi.org/10.1037/11781-000>

Ezriel, H. (1959). The role of transference in psychoanalytic and other approaches to group treatment. Second International Congress of Group Psychotherapy, Zurich, August 29th-31st, 1957. *Acta Psychotherapeutica, Psychosomatica et Orthopaedagogica*, 7. Supplementum, 101–116. <https://www.jstor.org/stable/45108098>

Fonagy, P., Gergely, G., Jurist, E.L. & Target, M. (2018). *Affect regulation, mentalization and the development of the self*. Karnac.

Hess, A.K., Hess, K.D. & Hess, T.H. (2008). *Psychotherapy supervision. Theory, research, and practice* (2. painos). John Wiley & Sons.

Inman, A. G. & Ladany N. (2008). Research: The state of the field. Teoksessa A.K. Hess, K.D. Hess & T.H. Hess (toim.) *Psychotherapy supervision. Theory, research, and practice* (2. painos) (s. 500–517). John Wiley & Sons.

Jansson, T. (1991). *Taikurin hattu*. WSOY.

Keski-Luopa, L. (2018). *Kohti kokonaisvaltaista työhönjauksen teoriaa. Työhönjaus intersubjektiivisena kehitysprosessina*. Metanoia Instituutti.

Kernberg, O. (1967). *Borderline personality organization*. Journal of American Psychoanalytic Association, 15, 641–685.

Kivikkokangas, S. & Enckell, H. (2023). Dialoginen sekvenssianalyysi (DSA) psykoterapeutin työvälineenä. *Psykoterapia*, 42(2), 145–157.

Kivikkokangas, S. & Leiman, M. (2018), Amalia X: dialogical sequence analysis as a method in theory-based single case research in psychoanalysis. *Scandinavian Psychoanalytic Review*, 41(2), 108–118.

<https://doi.org/10.1080/01062301.2019.1597447>

Klein, M. (1946). Notes on some schizoid mechanisms. *The International Journal of Psychoanalysis*, 27, 99–110.

Knox, S. & Hill, C. E. (2021). Training and supervision in psychotherapy: What we know and where we need to go. Teoksessa M. Barkham, W. Lutz, & L. G. Castonguay (toim.) *Bergin and Garfield's handbook of psychotherapy and behavior change: 50th anniversary edition* (s. 327–349). John Wiley & Sons.

Ladany, N. (2004). Psychotherapy supervision: What lies beneath. *Psychotherapy Research*, 14(1), 1–19.

<https://doi.org/10.1093/ptr/kph001>

Leiman, M. (2004). Dialogical sequence analysis. Teoksessa H. J. M. Hermans & G. Dimaggio (toim.) *The dialogical self in psychotherapy* (s. 255–269). Brunner-Routledge.

Leiman, M. (2011). Mikhail Bakhtin's contribution to psychotherapy research. *Culture and Psychology* 17(4), 441–461.

Leiman, M. (2012). Dialogical sequence analysis in studying therapeutic discourse. *International Journal for Dialogical Science*, 6(1), 123–147.

Leiman, M. (2023). Semioottinen objektisuhdeteoria kognitiivis-analyttisen terapian teoriana. *Psykoterapia*, 42(2), 88–104.

Lilja, J. (2015). Mistä psykoterapia rakentuu? Psykoterapian käyttöteorian tarkastelua yhden psykoterapeutin asiakastilanteisiin liittyvän spontaanin ajattelun kautta. *Psykologia*, 50(1), 28–45.

Rober, P. (2005). The therapist's self in dialogical family therapy: Some ideas about not-knowing and the therapist's inner conversation. *Family Process*, 44, 477–495.

Rousmaniere, T.G., Swift, J.R., Babins-Wagner, R., Whipple, J.L. & Berzins, S. (2016). Supervisor variance in psychotherapy outcome in routine practice. *Psychotherapy Research*, 26(2), 196–205.

<https://doi.org/10.1080/10503307.2014.963730>

- Rønnestad, M. H. & Skovholt, T. M. (2013). *The developing practitioner*. Routledge.
- Savolainen, J. (2020). Dialoginen sekvenssianalyysi. Teoksessa P. Haanpää & S. Tikkanen (toim.) *Katseita. Kognitiivis-analyttisen psykoterapiayhdistyksen julkaisuja 1* (s. 42–70), Kognitiivis-analyttinen psykoterapiayhdistys ry.
- Segal, H. (1988). *Introduction to the work of Melanie Klein*. Karnac.
- Stoltenberg, C. D. & McNeill, B. W. (2010). *Integrative developmental model of supervision: An integrative developmental model*. Routledge.
- Valkonen, H. (2012). Integratiivinen terapia työotteena. Teoksessa S. Eronen & P. Lahti-Nuutila (toim.) *Mikä psykoterapiassa auttaa? Integratiivisen lähestymistavan perusteita* (s. 274–296). Edita.
- Valkonen, H. (2015). Dialoginen sekvenssianalyysi (DSA) ilmaisujen tutkimisen mikroanalyttisenä menetelmänä – perusteita ja tutkimustuloksia. Teoksessa M. Koivuluhta & P.A. Kauppila (toim.) *Toimijuuden tuki: dialoginen ohjaus* (s. 105–121). Publications of the University of Eastern Finland. Reports and Studies in Education, Humanities, and Theology 12.
- Wampold, B.E. (2001). *The great psychotherapy debate. Models, methods, and findings*. Lawrence Erlbaum.
- Wampold, B.E. (2010). *The basics of psychotherapy: An introduction to theory and practice*. American Psychological Association.
- Watkins, C. E. & Milne, D.L. (toim.) (2014). *The Wiley international handbook of clinical supervision*. John Wiley & Sons.
- Winnicott D.W. (1996). *Playing and reality*. Routledge. (Alkuperäinen teos julkaistu 1971)